

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)

PAMPIRI YA 2 (P2)

HLAKOLA/TLHAKUBELE 2013

MEMORANDAMO

MATSHWAO: 80

Memorandamo ona o na le maqephe a 25.

TATAISO HO BATSHWAYI:

- Maemong ao motshwayi a fumanang mohlalobuwa a arabile dipotso tse ngata ho feta palo e behilweng, motshwayi a tshwaye feela karabo ya pele (mohlalobuwa ha a lokele ho araba mofuta e mmedi (mofuta wa potso e telele le ya mofuta wa dipotso tse kgutshwane) ya dipotso mofuteng o le mong wa sengolwa).
- Haeba mohlalobuwa a arabile dipotso ka bone ba tsona dithothokisong tseo a ithutileng tsona KAROLONG YA A, motshwayi a tshwaye feela dipotso tse pedi tsa pele.
- Haeba mohlalobuwa a arabile dipotso tse pedi tsa mofuta wa dipotso tse kgutshwane kapa a arabile tse pedi tsa mofuta wa dipotso tse telele KAROLONG YA B le ya C, motshwayi a tshwaye karabo ya pele, mme a tlohele ya bobedi. Athe ha a arabile dipotso ka bone ba tsona, motshwayi a tshwaye karabo ya pele Karolong e nngwe le e nngwe, ha feela mohlalobuwa a arabile potso e le nngwe ya mofuta wa dipotso tse telele le e le nngwe ya mofuta wa dipotso tse kgutshwane.
- Maemong ao mohlalobuwa a nehelaneng ka dikarabo tse pedi, ya pele e fosahetse mme ya bobedi yona e nepahetse, motshwayi a tshwaye karabo ya pele, mme a tlohele e latelang.
- Haeba mopeleto o fosahetse hoo o amang moelelo, motshwayi a fosise karabo e jwalo, empa haeba mopeleto o sa ame moelelo, karabo e jwalo e tshwauwe e nepahetse.
- *Mofuta wa potso tse telele* (ya moqoqo): Ha bolelele ba moqoqo bo le ka tlase (bokgutshwane) ho palo ya mantswe e behilweng, motshwayi a se behe kotlo hobane mohlalobuwa o se a ntse a ipehile ka mosing. Athe haeba moqoqo o le molelele haholo, motshwayi a tshwaye ho feta moedi wa palo ya mantswe a behilweng ka mantswe a 50, mme a se tswele pele ho tshwaya karolo e latelang.
- *Mofuta wa dipotso tse kgutshwane*: Haeba mohlalobuwa a sa sebedisa matshwao a puo a supang qotso (di-a-bulwa le di-a-kwalwa) moo a lokelang ho qotsa, motshwayi a se behe kotlo.

TATAISO YA HO TSHWAYA POTSO YA MOQOQO THOTHOKISONG:

- Karabo ya mohlalobuwa e be le sebopelo sa moqoqo k.h.r selekela, mmele (diratswana) le qetelo. Moqoqo o be le kgokahano.
- Sebedisa ruburiki e maqepheng a 3–5 le a latelang ho abela mohlalobuwa matshwao.
- Ha o aba matshwao lekanya/*bekga* karabo ya mohlalobuwa ruburiking ho latela dikgato tsa 1–7 o tadimme lekgetha la 'dikahare' le la 'tshebediso ya puo'.
- Hlokomela hore matshwao ao o tla beng o a fumane ruburiking a nyalane le karabo ya mohlalobuwa ka ho tsepama.
- Qetellong bontsha kabo ya matshwao ka ho sebedisa keriti e fumanwang qetellong ya karabo.

KAROLO YA A: RUBRIKI YA HO LEKANYETSA POTSO E TELELE (YA MOQOQO) THOTHOKISONG

<p>RUBRIKI YA HO LEKANYETSA POTSO E TELELE (YA MOQOQO) BAKENG SA HO TSHWAYA THOTHOKISO PUO YA LAPENG MATSHWAO A 10</p>	<p>PUO Sebopeho, thophiso ya mehopollo le nehelano e nang le neheltsano e momahaneng e lebisang tlhalohanyong ya sehloholo (potso) ya puo, setaele, sehalo, tseo a di sebedisitseng temeng.</p>	<p>Phihlello e babatsehanga</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sebopeho se na le kgokahano e babatsehanga. - Selelekela le qetelo di hlalohanyeha ka tsela e babatsehanga. - Dintlha di bopilwe ka bohla, mme di lebisisa tlhalohanyong ya moelelo o toma, o kgodisang. - Tshebediso ya puo, sehalo le setaele di nepahetse mme di suitsitse, mme di phehisa tlhalohanyong ya moelelo o kgahlisang ebile o nepahetse. 	<p>E kgabane</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sebopeho sa moqoqo wa hae se hlalohanyeha ka bokgabane. - Selelekela le qetelo di hlalohanyeha ka bokgabane, mme di paka kutlwisiso. - Mehopollo le dintlha di a tsamaelana, mme di a hlalohanyeha. - Tshebediso ya puo, sehalo le setaele di nepahetse mme di loketse sepheo. - Nehelano e entswe ka bokgabane. 	<p>Phihlello e ntle</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sebopeho sa moqoqo se a utlwisiseha, mme dintlha di behilwe ka tatellano. - Selelekela le qetelo & diratswana tse ding di hlophisitse ka tsela e nang le momahano. - Dintlha di hlalohanyeha ka tsela e ntle, mme di a utlwisiseha. - Tshebediso ya puo, sehalo le setaele boholo di hlalohanyeha di sebedisitse ka tsela e nepahetseng. 	<p>Phihlello e mahareng</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ho na le bopaki bo seng bokae ba hore sebopeho sa moqoqo se latetswe ka tshwanelo. - Moqoqo o bontsha tlhophiso e mahareng, mme kgokahano ya ditemana moqoqong ke e mahareng. - Tshebediso ya puo, sehalo le setaele di fihlella ditlhoko tsa motheho. - Popo ya diratswana boholo ke e nepahetseng. 	<p>Phihlello e fofo</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sebopeho se bontsha diphoso tsa moralo. - Nehelano ya dintlha ha e utlwahale, mme ha e a hlophiswa ka tsela e etsang tlhalohanyong. - Diphoso tsa tshebediso ya puo di totobetse. Sehalo le setaele di sebediswa ka tsela e fosahetseng, mme ha di a lokela sepheo sa ho ngola mofuta ona wa mosebetsi. - Popo ya diratswana ke e fosahetseng. 	<p>Karolwana feela</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sebopeho ha se a ralwa ka tshwanelo, mme se nyotobetsa moelelo wa seo a lekang ho se bua. - Diphoso tsa tshebediso ya puo le ya setaele di a sitisa, mme di nyotobetsa moelelo ka hohlehohle. - Sehalo le setaele di sebedisitse ka tsela e fosahetseng, mme ha di a lokela sepheo. - Popo ya diratswana ke e fosahetseng. 	<p>Ha ho phihlello.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ha ho bopaki bo lekaneng bo bontshang hore moqoqo o ngotswe ho ipapisitse le sebopeho. - Nehelano ha e bontshe hore o utlwisisa potso. - Dintlha di hlalohanyeha ka tsela e fokolang haholo, mme ditaba tsa hae ha di hlalohanyeha le letho. - Tshebediso ya puo, e a fokola, setaele le sehalo di fosahetse, mme diratswana le kgokahano ha di yo.
<p>DIKAHARE Kutlwisiso ya potso, botebo ba tshakatsheko ya taba (sehlooho), Kutlwahalo le netefatso (tiisetso) ya thothokiso ka mabaka.</p>		<p>Kgato ya 7 80–100%</p>	<p>Kgato ya 6 70–79%</p>	<p>Kgato ya 5 60–69%</p>	<p>Kgato ya 4 50–59%</p>	<p>Kgato ya 3 40–49%</p>	<p>Kgato ya 2 30–39%</p>	<p>Kgato ya 1 0–29%</p>
<ul style="list-style-type: none"> - O bontsha kutlwisiso e tebileng ya potso, mme dintlha tsohle di utullutswa ka botlalo le ka boqhetseke. - O arabela potso ka botlalo le ka tsela e babatsehanga. - O hlalohanyeha dintlha tsa hae ka tsela e babatsehanga le ho di tshahetsa ka mehlala e fapaneng e hlahang thothokisong. - O bontsha kutlwisiso e tebileng le e babatsehanga ya sengolwa sa mofuta ona mmoho le sa thothokiso. 	<p>Kgato ya 7 Phihlello e babatsehanga 80–100%</p>	<p>8–10</p>	<p>7–7½</p>	<p>7–8</p>				

DIKAHARE		Kgato ya 7	Kgato ya 6	Kgato ya 5	Kgato ya 4	Kgato ya 3	Kgato ya 2	Kgato ya 1
<ul style="list-style-type: none"> - O bontsha kutlwisiso e tebileng ya potso ka tsela e kgabane, mme dintlha tsohle di utullutswe ka botlalo. - O araba potso ka botlalo le ka tsela e babatsehang. - O nehelana ka dintlha tse utlwalang tsa mofuta e fapaneng, mme o di tshhetsa ka tshwanelo ho hlaha thothokisong. - O bontsha kutlwisiso e babatsehang ya mofuta ona wa sengolwa, esita le ya thothokiso. 	Kgato ya 6 E kgabane 70–79%	7½–8½	7–8	6½–7½	6–7			
<ul style="list-style-type: none"> - O botsha kutlwisiso e tebileng mme o hlalosa potso hantle ka tsela e kgabane. - Dikarabo tsa hae di a utlwalala. - Tse ding tsa dintlha tseo a di hlalohitseng di na le mooko, leha e se dintlha kaofela tse tshheditsweng ka tshwanelo. - O bontsha kutlwisiso e ntle ya sengolwa le ya thothokiso. 	Kgato ya 5 Phihlelo e ntle 60–69%	7–8	6½–7½	6–7	5½–6½	5–6		
<ul style="list-style-type: none"> - O bontsha kutlwisiso e mahareng ya potso leha a sa utulla dintlha tsohle ka botlalo. - Tse ding tsa dintlha di tshhetsa karabo ya hae ka tshwanelo. - Boholo ba tse ding tsa dintlha tsa hae di tshheditswe, leha bopaki e se bo kgodisang hakaalo. - O bontsha kutlwisiso e mahareng ya sengolwa le ya thothokiso. 	Kgato ya 4 Phihlelo e mahareng 50–59%		6–7	5½–6½	5–6	4½–5½	4–5	

<ul style="list-style-type: none"> - O bontsha boiteko bo seng bokae ba ho araba potso. - O bontsha kutlwisiso e sa tebang hakaalo ya ho araba se botswang. - Dintlha tsa hae ha di kgodise hakaalo, mme tiisetso e a fokofokola ho tswa thothokisong. - O bontsha kutlwisiso e thekethekeselang ya mofuta wa sengolwa le ya thothokiso. 	<p style="text-align: center;">Kgato ya 3 Phihlelo e fofo 40–49%</p>			5–6	4½–5½	4–5	3½–4½	3–4
<ul style="list-style-type: none"> - Kutlwisiso ya hae ya potso e bonahala e fokola haholo. - O tsamaya a phetapheta dintlha, mme ka nako e nngwe o tswile lekoteng. - Dintlha tsa hae ha di bontshe kutlwisiso e tebileng, mme ha di tshhehetswe ho tswa thothokisong. - Kutlwisiso ya hae ya sengolwa le thothokiso ke tse fokolang haholo. 	<p style="text-align: center;">Kgato ya 2 Karolwana feela 30–39%</p>				4–5	3½–4½	3–4	1–3½
<ul style="list-style-type: none"> - Karabo e bontsha e na le kamano le potso, empa ho thata ho utlwisisa seo a se hlalolang. - Leha karabo tsa hae di na le kamano e itseng le potso, dintlha tsa hae ha di utlwisisahe. - O etsa boiteko bo fokolang ba ho araba potso, empa dintlha tsa hae di hloka tshhehetso ho tswa thothokisong. - Kutlwisiso ya hae ke e fokolang haholo ya sengolwa mmoho le ya thothokiso. 	<p style="text-align: center;">Kgato ya 1 Ha ho phihlelo 0–29%</p>					3–4	1–3½	0–3

KAROLO YA A: DITHOTHOKISO**KARABO E LEBELETSWENG****POTSO YA 1: Mahlomola a Afrika – T Leballo****Dikahare di kenyelletsa dintlha tse na tse latelang**

Kutlwisiso ya potso; botebo ba tshekatsheko ya ditaba (sehlooho), kutlwahalo le nnetefatso (tiisetso) ya taba ka mabaka (a itshetlehileng thothokisong e botsitsweng). Bakeng sa dikahare motshwayi a tadime dintlha tse latelang nehelanong ya mohlahlobuwa (ela hloko hore dintlha di ke ke tsa behwa ka tatellano e hlahellang mona):

Kgetho ya mantswe thothokisong:

Mona ke ha sethohokisi se sebedisa mantswe a kgohlelang hantle ho feta a mang a ntseng a na le moelelo ona oo wa ao a a kgethileng.

- ***Mantswemakgohledi*** ke mantswe a atamelaneng ka moelelo, ebile ke mantswe a kgohlelang ha monate ho feta a mang. Mantswe makgohledi a hlahellang thothokisong ena ke ana a latelang: (lethwathwarathwara, lenyelenyele)
- Melathothokiso ya 1 le 2 e fana ka ***khakhafoni***. Yona ke mantswe a modumo o bohale/o nyarosang (lethwarathwara le lepatlapatla) ho matlafatsa seo sethohokisi se se bolelang.
- Melathothokisong ya 4,5 le 9 re fumana **Mabitsomamararane/mantswemamararane** (kgutsanakgudu, moemanosi le pakamahlomola. Bohlokwa ba mantswemamararane ke ho fana ka sefutho se fetang sa mabitso a tlwaelehileng.
- ***Lebotsi*** ke ha ho sebedisitse letshwao la potso qetellong ya molathothokiso. Sepheo sa sethohokisis ka tshebediso ya lebotsi ke ho hatella le ho matlafatsa seo se buang ka sona. Ha se hore sethohokisi se lebelletse karabo. Melathothokiso e nang le lebotsi ke ena e latelang 13, 14, 15, 16, le 17.

Bohlokwa ba kgetho ya mantswe

Bohlokwa ba kgetho ya mantswe thothokisong ke ho fana ka mantswe a nang le sefutho le kgohedi e matla ho feta e neng e ka ba teng ha ho ne ho sebediswa mantswe a tlwaelehileng.

Kamoo kgetho ya mantswe e amang maikutlo ka teng

Kgetho ya mantswe e ama maikutlo ka tsela ya hore sethohokisi se kgetha mantswe a bang le sefutho haholo maikutlong a mmadi, mme ka nako tse ding e ba mantswe a tshosang haholo.

Karaburetso

Karaburetso ke setshwantsho/setshwano/sa moya seo sethohokisi se re bopelang sona hore ha re bala thothokiso ebe eka re a bona, re a utlwa, re a latswa, re a thetsa, re bile re fofonela seo sethohokisi se buang ka sona, ka nako nngwe re be le motsamao wa mmele (nyaroha) – ho supa ketsahalo eo ho buuwang.

- Melathothokiso ya 1, le 2 re fumana karaburetso ya **kutlo**. E se eka re utlwa modumo wa dithunya ha di thathwaretsa.
- Molathothokisong wa 3, le temanathothokiso ya 2 re fumana karaburetso ya **pono** hobane e se eka re bona ha batho ba matha lepatlapatla ka makgalo ohle le ditopo tse hasaneng hohle sebakeng.
- Melathothokisong ya 10 le 12 re fumana karaburetson ya **motsamao wa mmele**. Mona re utlwa mmele wa rona o nyaroha ha re elellwa sehloho sa ha batho ba kgaolwa dihlooho.

Melathothokisong ya 10 le 11 re fumana karaburetso ya **thetso/kamo**. E se eka re a utlwa ha sabole e thetsa matswele a basadi le ha madi a qhapaletsa sefahlehong sa bomma bana.

Bohlokwa ba karaburetso

Bohlokwa ba karaburetso ke ho kgutsufatsa mantswa molathothokisong mme seo sethothokisi se se buang se a toba, se be sekgutshwanyane ho bopa setshwantsho se hlakileng kelellong ya mmadi.

Kamoo karaburetso e amang maikutlo ka teng

Maikutlo a mmadi a ameha ka tsela ya hore ka nako tse ding setshwantsho se botjwang ka karaburetso e ba se nyarosang kapa se haulang maikutlo hoo mmadi a yeng a qetelle a lla ka dinako tse ding.

Keriti ya ho tshwaya potso ya moqoqo wa thothokiso

Dikahare (Dik): Kgato _____
 Puo (P): Kgato _____

> = _____

KAPA

[10]

POTSO YA 2: Ke a mo leboha – PM Ramathe

- 2.1 Ke e hlalolang. ✓ (1)
- 2.2 Mothofatso. ✓ (1)
- 2.3 Molaphollatsi/molamotjetje/enjambamente. ✓ Ho potlakisa/akofisa morethetho wa thothokiso, o bontsha hore moelelo o ntse o tswela pele. ✓ (2)
- 2.4 Sethothokisi se hlahisa maikutlo a teboho o a lebisa ho Tlatlamatjholo./ Sethothokisi se leboha dintle tsohle tseo Mmopi a re etseditseng tsona lefatsheng. ✓✓ (2)
- 2.5 Ke mohopolo wa ho kgahlwa ke tse ntle tseo sethothokisi di se bohileng ka ha se re se tsota tse ntle tse entsweng ke Tlatlamatjholo. ✓✓ (2)
- 2.6 Sethothokisi se hlalosa hore ka mehla ha se boha mesebetsi e metle ya mmopi, se utlwa se mo hlompha/Se bile se a mo tlotla/se a mo leboha/Se nyahama mooko ha se elellwa hore dibopuwa tsa Mmopi ha di phele ho ya ka morero wa hae. ✓✓ (2)
- [10]**

LE

POTSO YA 3: Diteboho – RM Ramathe

- 3.1 Sonete. √ E na le mela e 14/Hangata thothokisong ena e na le mela e robedi e qalang e bua taba e itseng kapa mohopolo, mme e tsheletseng ya ho qetela e hanyetsane le eo e robedi. √√ (2)
- 3.2 Tomatso e totobatswang ke sethothokisi ke hore le ha batho ba tseba hore thuso ya bona ba ka e fumana ho Jeso, ba ntse ba ya dingakeng tsa setso ho ya kopa thuso.√√ (2)
- 3.3 Motho o sitwa ho ikokobetsa/ithoba le ha a putsitswe/ hlohonolofaditswe ka ditabatabelo tsa hae leha ebile a utlwile nnete ya enfangedi.√√ (2)
- 3.4 Raeme ke ab, ab, cd, cd. √ Ho fana ka morethetho thothokisong/ho natefisa thothokiso. √ (2)
- 3.5 Ke phetapheta ya mantswa (diteboho). Bohlokwa ba yona ke ho toboketsa/sidilella/hatella/matlafatsa/tiisa/thasiselletsa/maikutlo a ho leboha √√ (2)
- [10]**

KAPA**POTSO YA 4: Mmadiberwane – T Leballo**

- 4.1 Karaburetso ya pono. √ (1)
- 4.2 Mola 4 (La petlella sa pere e sebebe e bona sale) √ (1)
- 4.3 Ho baka/Ho tswela ho etsa ntho e itseng. √ (2)
- 4.4 Sethothokisi se hlalosa hore ha motho a ipona phoso, a kope tshwarelo. √√ (2)
- 4.5 Sejura/kgefutsohare/molakgefutso. √
Ho katla/kgina morethetho wa thothokiso/ho beha lentswe le tlang pele ho sejura boemong bo le bong le le tlang kamora sejura/ho kgutsufatsa molathothokiso. (2)
- 4.8 Ratjotjose o ile a thapisa Mmadiberwane ka ho mmolaisa thupa/ho mo shapa, yaba Mmadiberwane o baketse ruri./E ne e se e le kgale Mmadiberwane a etsa diphoso (a kgalemelwa a sa utlwe) yaba Ratjotjose o a teneha a mo shapa pontsheng ya batho, Mmadi berwane a baka, a kopa tshwarelo. √√ (2)
- [10]**

KAPA

POTSO YA 5: Kgapha tsa ka – KPD Maphalla**ELA HLOKO:**

Ikgopotse ditaelo tse fumanwang leqepheng la 3 la ho tshwaya potso e telele ya thothokiso.

Dikahare di kenyeletsa dintlha tse latelang:

Kutlwisiso ya potso; botebo ba tshekatsheko ya ditaba (sehlooho), kutlwahalo le nnetefatso (tiisetso) ya taba ka mabaka (a itshetlehleng thothokisong e botsitsweng). Bakeng sa dikahare motshwayi a tadime dintlha tse latelang nehelanong ya mohlalobuwa (ela hloko hore dintlha di ke ke tsa behwa ka tatellano e hlahellang mona):

Dintlha tsa kgetho ya mantswe tse fumanwang thothokisong:

- Meleng wa 1, 7 le 13 re fumana **tlohelo**. Lentswe le tlohetsweng ke sellu. Bohlokwa ba tlohelo ke ho eketsa sefutho/lebatama la lentswe ebile e fokotsa bolelele ba dinoko tsa lentswe. Le meleng ya 4 le 10 ho na le tlohelo ya lentswe motho, mme mela eo e ka baleha tjena 'Ha ho motho ya thehang tsebe'.
- Meleng ya 2 le 3, 8 le 9, 14 le 15 (Ke llela) re fumana **phetapheto e tsepameng ya mantswe** kapa yona **neheletsano** bakeng sa ho hokahanya mela ya thothokiso.
- Melathothokisong ya 2 le 3, 8 le 9, 14 le 15 re fumana **phetapheto ya sebopoho**. Phetapheto ya sebopoho ke ha mela e mmedi e hlahlamanang e bopilwe ka ditho tsa puo tse tshwanang. Hona ho fana ka morethetho o monate.

Mohlala:

Mola 2 le 3:

Ke/llela/Basotho/le/bosotho;
Ke/llela/setjhaba/le/botjhaba;

Ditho tsa puo tse sebedisitsweng meleng ena e mmedi ke:

Lehokaetsi//leetsi/lehokedi/lebitso.

Molathothokiso wa 15 o fana ka **phetapheto ya moelelo**, ho matlafatsa seo sethothokisi se se bolelang. Sena se bopilwe ka tshebediso ya mantswe a nang le moelelo o tshwanang e leng, 'kgethollo le leeme.' Sebetsa sena sa bothothokisi se sebedisetswa ho toboketsa/hatella/sidilella/thasiselletsana seo sethothokisi se buang ka sona.

- Melathothokisong ya 5, 11 le 17 sethothokisi se sebedisitse **molatswelli/ molamotjetje/ molaphollatsi/ pholletso/ enjambamente**. Sena re se bona ka hore ho se be le letshwao la ho bala moleng wa 5 o kenang ho wa 6, 11 o kena ho wa 12 le wa 17 o kena ho wa 18. Bohlokwa ba yona ke ho bontsha hore mohopolo o hlahiswang meleng eo o tswela pele ho fihla meleng e latelang, ebile morethetho wa thothokiso o a potlaka.
- Melathothokisong ya 1, 7, 13 le 6, 12 le 18 ho na le **lehlaso**. Bohlokwa ba lehlaso ke ho toboketsa seo mongodi a buang ka sona. Mehlala: Jwale ke lla sa mmokotsana (Mela 1, le 7)
Di ke ke tsa wela fatshe (Mela 6, 12 le 18)
- Molathothokisong wa 13 re fumana **lebitsomararane** e leng pelotlhomohi. Molemo kapa bohlokwa ba lebitsomararane ke ho eketsa lebatama/sefutho sa lentswe, ho fokotsa bolelele ba molathothokiso le ba lentswe, ho fokotsa palo ya mantswe molathothokisong.

Keriti ya ho tshwaya potso ya moqoqo wa thothokiso

Dikahare (Dik): Kgato _____
 Puo (P): Kgato _____

[10]**KAPA****POTSO YA 6: Kgapha tsa ka – KPD Maphalla**

- 6.1 Ke ya boitseko. ✓ (1)
- 6.2 Maikutlo a sithabetseng/bohloko/tsharelo/tshwabo/ho itseka/ho lla/ho tletleba ka botjhaba ba sona bo lahlehileng. ✓✓ (2)
- 6.3 Lehlaso. ✓ (1)
- 6.4 Sethothokisi se a kgutsiswa/thodiswa/ha se bua ka mathata le kgethollo e renang. ✓✓ (2)
- 6.5 Pelotlhomohi. ✓
 Ho fana ka sefutho/lebatama le matla lentsweng/
 Ho fokotswa bolelele ba dinoko tsa lentsewe
 Ho ngotla/katla morethetho kapa lebelo la mola wa thothokiso. ✓ (2)
- 6.6 Sethothokisi se a lla/tletleba ka Basotho le bosotho./Se liswa ke ho elellwa kamoo Basotho ba nyahladitseng mekgwa le meetlo ya bona. ✓✓ (2)

[10]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 30****KAROLO YA B: PADI/NOBELE/NOVELE****TATAISO YA HO TSHWAYA POTSO YA MOQOQO PADING/TERAMENG:**

- Karabo ya mohlahlobuwa e be le sebopeho sa moqoqo k.h.r selekela, mmele (diratswana) le qetelo. Moqoqo o be le kgokahano.
- Sebedisa ruburiki e maqepheng a 4–6 le a latelang ho abela mohlahlobuwa matshwao.
- Ha o aba matshwao lekanya/bekga karabo ya mohlahlobuwa ruburiking e leqepheng la ho latela dikgato tsa 12–13 tsa ditlhaloso tsa bokgoni.
- Tadima lekgetha la 'dikahare' le sebopeho sa puo a arohane ebe o abela mohlahlobuwa matshwao makgetheng ana a arohane
- Hlokomela hore matshwao ao o tla beng o a fumane ruburiking a nyalane le karabo ya mohlahlobuwa ka ho tsepama.
- Qetellong bontsha kabo ya matshwao ka ho sebedisa keriti e fumanwang qetellong ya ruburiki e leqepheng le latelang lena.

KAROLO YA B LE YA C: RUBRIKI YA HO LEKANYETSA POTSO E TELELE (YA MOQOQO) PADING LE TERAMENG – MATSHWAO A 25

(Ela hloko hore matshwao ha a tshwane pakeng tsa a dikahare le a sebopeho le tshebediso ya puo)

DIKGATO LE KABO YA MATSHWAO		DIKAHARE: Matshwao a 15		SEBOPEHO LE TSHEBEDISO YA PUO: Matshwao a 10
		Kutlwisiso ya potso. Botebo ba tshekatsheko ya taba (sehlooho), Kutlwisiso le netefatso (tiisetso) ya ntlhakemo ka mabaka a hlahang sengolweng.		Sebopeho, tlhophiso ya mehopolole le nehelano e nang le neheletsano e momahaneng e lebisang tlhalohanyong ya sehlooho (potso) mmoho le puo, setaele le sehalo tse sebedisitsweng temeng.
Kgato ya 7 80–100%	Phihlollo e babatsehlang Matshwao a: 12–15	<ul style="list-style-type: none"> - O bontsha kutlwisiso e tebileng ya potso, mme dintlha tsohle di utullutswe ka botlalo le ka boqhetseke. - O arabela potso ka botlalo le ka tsela e babatsehlang. - O hlalisa dintlha tsa hae ka tsela e babatsehlang le ho di tshehetsa ka mehlala e fapaneng e hlahang sengolweng. - O bontsha kutlwisiso e tebileng le e babatsehlang ya mofuta ona wa sengolwa. 	Phihlollo e babatsehlang Matshwao a: 8–10	<ul style="list-style-type: none"> - Sebopeho se na le kgokahano e babatsehlang. - Selekela le qetelo di hlalositse ka tsela e babatsehlang. - Dintlha di bopilwe ka bohale, mme di lebisa tlhahisong ya moelelo o toma, o kgodisang. - Tshebediso ya puo, sehalo le setaele di sutsitse, mme di phehisa tlhahisong ya moelelo o kgahlisang ebileng o nepahetse.
Kgato ya 6 70–79%	Phihlollo e kgabane Matshwao a: 11	<ul style="list-style-type: none"> - O bontsha kutlwisiso e tebileng ya potso ka tsela e kgabane, mme dintlha tsohle di utullutswe ka botlalo. - O araba potso ka botlalo le ka tsela e babatsehlang. - O nehelana ka dintlha tse utlwalang tsa mofuta e fapaneng, mme o di tshehetsa ka tshwanelo ho hlaha sengolweng. - O bontsha kutlwisiso e babatsehlang ya mofuta ona wa sengolwa. 	Phihlollo e kgabane Matshwao a: 07	<ul style="list-style-type: none"> - Sebopeho sa moqoqo wa hae se hlalositse ka bokgabane. - Selekela le qetelo di hlalositse ka bokgabane, mme di paka kutlwisiso. - Mehopolole le dintlha di a tsamaelana, mme di a hlalohanyeha. - Tshebediso ya puo, sehalo le setaele di nepahetse mme di loketse sepheo. - Nehelano e entswe ka bokgabane.
Kgato ya 5 60–69%	Phihlollo e ntle Matshwao a: 9–10	<ul style="list-style-type: none"> - O bontsha kutlwisiso e tebileng mme o hlalosa potso hantle ka tsela e kgabane. - Dikarabo tsa hae di a utlwalala. - Tse ding tsa dintlha tseo a di hlalositse di na le mooko, leha e se dintlha kaofela tse tsheheditsweng ka tshwanelo. - O bontsha kutlwisiso e ntle ya mofuta ona wa sengolwa. 	Phihlollo e ntle Matshwao a: 06	<ul style="list-style-type: none"> - Sebopeho sa moqoqo se a utlwisiseha, mme dintlha di behilwe ka tatellano. - Selekela le qetelo & diratswana tse ding di hlalositse ka tsela e nang le momahano. - Dintlha di hlalositse ka tsela e ntle, mme di a utlwisiseha. - Tshebediso ya puo, sehalo le setaele boholo di hlalolla di sebedisitswe ka tsela e nepahetseng.
Kgato ya 4 50–59%	Phihlollo e mahareng Matshwao a: 8	<ul style="list-style-type: none"> - O bontsha kutlwisiso e mahareng ya potso leha a sa utulla dintlha tsohle ka botlalo. - Tse ding tsa dintlha di tshehetsa karabo ya hae ka tshwanelo. - Boholo ba tse ding tsa dintlha tsa hae di tsheheditswe, leha bopaki e se bo kgodisang hakaalo. - O bontsha kutlwisiso e mahareng ya mofuta ona wa sengolwa. 	Phihlollo e mahareng Matshwao a: 05	<ul style="list-style-type: none"> - Ho na le bopaki bo seng bokae ba hore sebopeho sa moqoqo se latetswe ka tshwanelo. - Moqoqo o bontsha tlhophiso e mahareng, mme kgokahano ya ditemana moqoqong ke e mahareng. - Tshebediso ya puo, sehalo le setaele di fihlella ditlhoko tsa motheho. - Popo ya diratswana boholo ke e nepahetseng.
Kgato ya 3 40–49%	Phihlollo e fofo Matshwao a: 6–7	<ul style="list-style-type: none"> - O bontsha boiteko bo seng bokae ba ho araba potso. - O bontsha kutlwisiso e sa tebang hakaalo ya ho araba se botswang. - Dintlha tsa hae ha di kgodise hakaalo, mme tiisetso ke e fokofokolang ho tswa sengolweng. - O bontsha kutlwisiso e thekethekeselang ya mofuta wa sengolwa. 	Phihlollo e fofo Matshwao a: 04	<ul style="list-style-type: none"> - Sebopeho se bontsha diphoso tsa moralao. - Nehelano ya dintlha ha e utlwalala, mme ha e a hlalohanyeha ka tsela e etsang tlhalohanyo. - Diphoso tsa tshebediso ya puo di totobetse. Sehalo le setaele di sebediswe ka tsela e fosahetseng, mme ha di a lokela sepheo sa ho ngola mofuta ona wa mosebetsi. - Popeho ya diratswana ke e fosahetseng.
Kgato ya 2 30–39%	Phihlollo e karolwana feela Matshwao a: 5	<ul style="list-style-type: none"> - Kutlwisiso ya hae ya potso e bonahala e fokola haholo. - O tsamaya a phetapheta dintlha, mme ka nako e nngwe o tswile lekoteng. - Dintlha tsa hae ha di bontshe kutlwisiso e tebileng, mme ha di tshehetswe ho tswa sengolweng. - Kutlwisiso ya hae ya sengolwa ke e fokolang haholo. 	Phihlollo e karolwana feela Matshwao a: 03	<ul style="list-style-type: none"> - Sebopeho ha se a ralwa ka tshwanelo, mme se nyotobetsa moelelo wa seo a lekanang ho se bua. - Diphoso tsa tshebediso ya puo le ya setaele di a sitisa, mme di nyotobetsa moelelo ka hohlehohe. - Sehalo le setaele di sebedisitswe ka tsela e fosahetseng, mme ha di a lokela sepheo. - Popo ya diratswana ke e fosahetseng.

<p>Kgato ya 1 0–29%</p>	<p>Ha ho phihlello. Matshwao a: 0–5</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Karabo e bontsha e na le kamano le potso, empa ho thata ho utlwisisa seo a se hlalolang. - Leha karabo tsa hae di na le kamano e itseng le potso, dintlha tsa hae ha di utlwisisehe. - O etsa boiteko bo fokolang ba ho araba potso, empa dintlha tsa hae di hloka tshehetso ho tswa sengolweng. - Kutlwisiso ya hae ya mofuta ona wa sengolwa ke e fokolang haholo. 	<p>Ha ho phihlello. Matshwao a: 0–2</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ha ho bopaki bo lekaneng bo bontshang hore moqoqo o ngotswe ho ipapisitse le sebopeho. - Nehelano ha e bontshe hore o utlwisisa potso. - Dintlha di hlahiswa ka tsela e fokolang haholo, mme ditaba tsa hae ha di hlalohanyehe le letho. - Tshebediso ya puo, e a fokola, setaele le sehalo di fosahetse, mme diratswana le kgokahano ha di yo.
---	---	---	---	--

Makgetha a Tekanyetso

Dintlha tse tadingwang	Matshwao	Dikgutsufatso
Dikahare	15	Dik. =
Sebopeho le Tshebediso ya Puo	10	STP =
Matshwao ohle	25	

POTSO YA 7: BOTSANG LEBITLA – KPD Maphalla**Kgohlano****Selelekela**

Kgohlano ke qaka eo baphetwa ba pale/padi ba tobanang le yona. Ke tholwana ya morusu eo baphetwa ba lokelang ho qothisanang lehlokwa hore e tle e rarollohe. Baphetwa ha ba a lokela ho kgotsofala pele ba rarolla qaka kapa kgohlano ena. Kgohlano e ka ba pakeng tsa batho ba babedi kapa ho feta kapa e ka ba ya maikutlo a motho a lwantshana ka bowona. Ke ka hona re buang ka **kgohlano ya ka ntle le ya ka hare**.

Kgohlano ya ka ntle

Ena ke mofuta wa kgohlano e pakeng tsa Tsietsi le batho bohle bao a thulanang le bona ka maikutlo kapa ka diketso. **Malomae Kotsi** o ile a amohela mafa a batswadi ba Tsietsi ka mora lefu la bona, mme a tshepisa hore o tla hodisa ngwana enwa hantle. Seo ha se a ka sa phethahala. Tsietsi o ile a hodiswa ha bohloko. Ha a se a hodile, o ile a batla tsohle tseo ntatae a ileng a mo siela tsona, feela Kotsi o ile a hana ka tsona. Sena se ile sa halefisa Tsietsi haholo hoo a ileng a ba a qwaketsana le malomae. Ntweng eo, o ile a thunya malomae.

Kgohlano e nngwe ke e neng e le pakeng tsa **lelapa lohle** la ha Kotsi. Mmamasolomane o ne a sotla Tsietsi e bile a rutila bana ba hae hore Tsietsi ha se ngwanabo bona. Ka lebaka leo Tsietsi o ne a dula a qwaketsana le Mmamasolomane le Tsekiso.

Kgohlano e nngwe ya ka ntle ke e pakeng tsa **Tsietsi le Mohanuwa**. Ka mora hore Mohanuwa a fetohelwe ke Makgaola tabeng tsa lerato, o ile a lakatsa eka a ka kgutlelana le Tsietsi feela seo sa se ke sa phethahala. Mohanuwa o ile a halefa haholo, mme a tshepisa Tsietsi hore o tla iphethetsa. O ile a batla batho bao a neng a tla thusana le bona ho iphethetsa ho Tsietsi. Ba ile ba qwaketsana ho fihlela Mohanuwa le moifo wa hae ba atleha ho bolaya mosadi wa Tsietsi e leng Tseleng. Lefu la Tseleng le ile la hodisa kgohlano ena ka ha jwale Tsietsi o ile a ba kgahlanong le babolai ba Tseleng. O ile a qetella a ba bolaile kaofela ha bona.

Nakong eo ya boiphetetso ba hae, Tsietsi o ile a qwaketsana le **mapolesa** ka ha o ne a dula a etsa diketso tse neng di qosa mapolesa ho lelekisana le yena. O kile a thoba sepetlele moo a neng a le kalosong ya mapolesa. A utswa bese, koloi ya mapolesa le koloi ya motjhesi, mme ka hoo mapolesa a ne a dula a le diretheng tsa hae ka mehla.

Kgohlano ya ka hare

Tsietsi o ile a tseba lebaka la lehloyo le lekaana la batswadi bao a neng a nahana hore ke ba hae ba mo tswetseng, le bana bao a neng a nahana hore ke ba habo. Pherekanong eo a utlwela monyenetsi wa hore batswadi ba hae ba hloka hantse a le monyane dilemong. A hloka phomolo moyeng ka ha jwale o ne a batla ho tseba hore batswadi ba hae ke bomang. Maikutlo a hae a lwantshana, mme a batla ho tseba nnete ya ditaba. Ho e fumaneng ha hae ya ka ditaba di tla tsamaya ka theko athe ha ho jwalo.

Ho sa le jwalo a etseletswa ka hore o utswitse radiyo ya mosadimoholo ho se jwalo. Sena se ile sa lwantshana le maikutlo a hae haholo ka ha o ne a sa tsebe hore ho tla jwang hore lefatsheng nnete e be siyo.

A etseletswa ke monnamoholo ya neng a re o mo utsweditse diranta tsa hae tse mashome a mahlano. Sena sa mo ferekanya le ho feta.

Ka mora hoba Mohanuwa le moifo wa hae ba bolaye Tseleng kgarebe ya Tsietsi, moya wa hae wa hloka phomolo, mme a ikana hore o tla iphetetsa ho ba bolai ba Tseleng. Maikutlo a hae a hana ho tsitsa ho fihlela a ba a atleha ho bolaya babolai bohle ba Tseleng. Ka morao ho boiphetetso boo ba hae, o ile a inehela hore mapolesa a mo tshware ka ha jwale o ne a se a rarollotse kgohlano eo a neng a na le yona maikutlong a hae.

[25]

KAPA

POTSO YA 8: *BOTSANG LEBITLA* – KPD Maphalla

- 8.1 Ke Tsietsi kapa yena Kgauho Molakolako.√ (1)
- 8.2 Ke hobane Tjhaile ke e mong wa batho ba bolaileng Tseleng.√ (1)
- 8.3 Ke hobane Tseleng o ne a se a hloka hantse mme Tsietsi o ne a batla hore ngwana a hole hantle/Tsietsi o ne a batla ho phethetsa lefu la Tseleng mme o ne a tseba hore ngwana o tla mo sitisa ho phethisa morero wa hae.√ (1)
- 8.4 Tsietsi o ile a re Ramabanta a botse lebitla.√ (1)
- 8.5 Nkgono Mmaselepe o ne a sa bone mahlong/ke sefofu, mme le motho ya keneng ka tlong ya hae o ile a tsebisa nkgono Mmaselepe hore yena ke Tsietsi.√√ (2)
- 8.6 Kotsi mmoho le lelapa la hae ba ne ba hloka qenehelo/ba hlorisa/ba hlekefetsa/ ba kgahlapetsa Tsietsi .√ (1)
- 8.7 Semelong Kgotso le Kgutso ba na le qenehelo/pelotlhomohi/kutlwelobohloko/kgauhelo. √√ (2)
- 8.8 Tebakang o ne a sa batle ho ikenya tshotso dinaleng ka ha taba ena ya Tsietsi e ne e le pinyane ya motse ono/bana ba dilemong tse tlase jwalo ka tsa bona ba ne ba sa lokela ho tshohla taba tse kang tseo le batho ba baholo. √√ (2)
- 8.9 Tsietsi o phoqa Mohanuwa ka ha ke mona o bile o bolela hore ha batho ba sa elellwe, Mohanuwa o sa tla ba phethola, ebile hape o hlalosa hore Mohanuwa ka ha o se a le moholo, o tla bona hore o tswa jwang mathateng ao a iphumanang a le ho wona.√√ (2)
- 8.10 Mohanuwa o ne a ikopela tshwarelo ho Tsietsi, a bile a kopa hore ba kgutlelane. √√ (2)
- 8.11 Mohanuwa o ne a le tsietsing ya hore mohlankana wa hae Makgaola o mo kwenehetse, mme o mo siile kgerehlwa a ithwetse.√√ (2)

- 8.12 Ke tikoloho ya metse setoropong le ya mahaeng. Ho na le diketsahalo tse etsahalang ditropong mmo ho nang le makoloi, diresetjhurente le tse ding. Ho boetse ho na le diketsahalo tse etsahalang dibakeng tsa mahaeng. ✓✓ (2)
- 8.13 Bobedi e ne e le dikgutsanakgudu/ba ne ba sena batswadi ka bobedi ba bona. ✓✓ (2)
- 8.14 Lebaka ke hore Tsietsi o ne a se a ithutile hore bophelong, ha a tshwanela ho tshepa motho le e mong feela, a ka mpa a tshepa lejwe. ✓✓ (2)
- 8.15 Lehloyo lena le bakilwe ke taba ya hore Mmamasolomane/Mmadibakiso le Mmapulane, e leng mme wa Tsietsi ba ne ba sa okgelane mollo hobane Mmapulane o kile a bolella Mmadibakiso hore a se ke a bapala ka kgaitsemi ya ha Kotsi. ✓✓ (2)

[25]

KAPA

POTSO YA 9: *DIEPOLLO* – Tsepo Seema

ELA HLOKO:

Ikgopotse ditaelo tse fumanwang leqepheng la 10 la ho tshwaya potso e telele.

Kgohlano

Selelekela

Kgohlano ke qaka eo baphetwa ba pale/padi ba tobanang le yona. Ke tholwana ya morusu eo baphetwa ba lokelang ho qothisana lehlokwa hore e tle e rarollohe. Baphetwa ha ba a lokela ho kgotsofala pele ba rarolla qaka kapa kgohlano ena. Kgohlano e ka ba pakeng tsa batho ba babedi kapa ho feta kapa e ka ba ya maikutlo a motho a lwantshanang ka bowona. Ke ka hona re buang ka **kgohlano ya ka ntle le ya ka hare**.

Kgohlano ya ka ntle

Kgohlano ya ka ntle pading/paleng ena ya Diepollo ha e a hlaka hantle. Hangata ha e be pakeng tsa mophetwa wa rona wa sehlooho le batho ba bang empa e ba kgohlano e hlahellang pakeng tsa baphetwa ba tlatssetso, feela le e pakeng tsa mophetwa wa sehlooho le baphetwa ba bang e ntse e hlahella hanyane. Ho fana ka mohlala:

Ho bile le qabang e kgolo **pakeng tsa maloma Theko le mohatsae Mmamokele** kaha Theko o ne a batla hore Diepollo a nyadiswe Mothofeela hore bohadi ba ntata Diepollo bon eng bo sa phethelwa bo phethelwa. Mmamokele o ne a le kgahlanong le seo. Ba ile ba ngangisana ka taba ena ho fihlela Diepollo a ba a ba utlwa, mme a etsa qeto ya hore ha a sa rata ho dula le malomae. O ile a ngala a baleha lapeng.

Ha Diepollo a fihla habo, Mahlwenyeng rangwanae o rera ho mo isa sekolong. Sena se baka kgohlano **pakeng tsa rangwane Leemisa le mohatsae**, Mmapelepele. Mmapelepele o ne a lla ka hore leruo la bona le senngwa ka mabaka a sa utlwalang, empa monna yena o ne a sa bone taba ena jwalo. O ne a re Diepollo o lokela ho rutwa ka ha dikgomo tseo ke tsa ntatae. Sena se ile sa ba sa etsa hore mmapelepele a se ke a ya moketjaneng wa dikapeso mohla Diepollo a neng a phethela dithuto tsa hae.

Kgohlano e nngwe ya ka ntle e hlahella motseng wa Habuasono moo **batho ba motse oo ba neng ba sa rate nkgono Motsokapere**. Ba ne ba bua dintho di hana ho fela ka yena, mme ba bile ba re ke moloi. Ba ne ba sa rate le ha dikgoho tsa hae di ka kena malapeng a bona, ba re di tlisitse boloi.

Kgohlano e nngwe ke eo **Diepollo a neng a na le yona le mapolesa**. Mapolesa a ne a nahana hore ka ha o ne a ratana le monna ya neng a ikakgetse ka setotswana dipolotiking, le yena ke mmadipolotiki. A ile a mo tshwarisa bothata, a tsamaya a ntse a phenyekollaka ntlo ya hae moo feela ba batlanang le seo Diepollo a neng a sa se tsebe. Qetellong ba ile ba atleha ho mo kwalla ntlwanatshwana nako e kaalo ka dibeke tse pedi.

Pakeng tsa Diepollo le matsalae kgotso e ne e le siyo. Ka mora lefu la ratsalae dintho tsa hla tla mpefala haholo. Matsalae o ne a sa kgotsofalle ntho e nngwe le e nngwe e etswang ke Diepollo. O ne a tletleba ka ntho e nngwe le e nngwe hoo qetellong Diepollo a ileng a bona hore ho qoba diqabang, o lokela ho falla Lady Selbourne habo monnae, mme a ya dula toropong Marabastad.

Kgohlano ya ka hare

Kgohlano ena e iponahatsa haholo **maikutlong a Diepollo**. Ka mora ho utlwa hore o tlo nyadiswa Mothofeela, o ile a ferekana haholo. A etsa qeto ya ho baleha lapeng. A balehela kerekeng, feela a fumana moruti le mmamoruti ba tseba ka taba ena. A tetebela maikutlo ka ha ke moo tshepo ya hae e neng e le teng. A tloha ha moruti a tswela pele ka leeto la hae a ba a wela matsohong a Motsokapere.

Ha a tloha ha nkgono Motsokapere, nkgono o ile a mo fa sekgetjhana sa koranta le mangolo a mabedi. Sena sa mo makatsa ka ha o ne a sa lebella hore a ka ba le kamano e itseng le nkgono Motsokapere.

Diepollo a ba le motswalle ya bitswang Dikenkeng. O ne a mo phethela ditaba tsa hae tsohle. Diepollo a ferekana maikutlo haholo ha a elellwa bothoto boo a bileng le bona ba ho tshepa motswalle enwa wa hae kaha jwale mapolesa a ne a se a tseba tsohle ka yena.

Ho nyamela ha Zeblon ho ne ho hlokisa Diepollo botsitso. Ka mehla o ne a ipotsa hore ebe monna eo wa hae o a phela kapa o shwele moo a leng teng. O kile a ba a ya batla thuso ya bo-re-a-tseba.

Ha a se a fumane habo, moya wa hae ha o phomole ka ha ke mona jwale ha a tsebe hore mmae o hokae. O etsa qeto ya ho ya mmatla ha Rammolutsi. O fumana hore mmae o se a ne a hlokahale empa ka lehlohonolo a fumana bana babo.

[25]

KAPA

POTSO YA 10: Diepollo – Tsepo Seema

- 10.1 Diepollo. ✓ (1)
- 10.2 Ba ne ba buiswa ke taba ya hore ba ne ba re Motsokapere ke moloi, mme o fumane Diepollo mahaheng moo baloi ba neng ba mo fetotse sethotsela. ✓ (1)
- 10.3 Kgotla moreneng ho ne ho isitswe moloi ya ileng a fumanwa lesakeng la ntate Moeketsane a tsotse, mme batho ba ne bitseditswe moreneng hore ba tlo bona mohlolo. ✓✓ (2)
- 10.4 O ne a balehela ho nyadiswa Mmothofela/motho eo a sa mo tsebeng, a sa rataneng le yena. ✓ (1)
- 10.5 O bona nkgono setulong empa a mo siile kgotla, mme le lentswe la nkgono enwa le ne le fetohile le sa tshwane le leo a le tsebang. ✓✓ (2)
- 10.6 Ba ne ba tshaba hore ba ka phetlela mohatla nku mashodu ka ha Zeblon o ne a ntse a batlwa ke mapolesa. ✓ (1)
- 10.7 Ha Diepollo le bana babo ba tswa ha mosadimoholo ya dulang haufi le poso ho ile ha fihla mapolesa a tshwara Diepollo ka molato wa hae wa ho fetola lenane la bakudi. ✓✓ (2)
- 10.8 Ha Diepollo a fihla Tswapolebodila o ile a sibolla hore dikahare tsa koranta le mangolo ao Motsokapere a mo nehileng ona di amana le leeto la hae la ho batla batswadi ba hae. Ka nako eo o ne a se a le hole le nkgono ha a sa kgonahala ho mmotsa ka dikahare tsa mangolo le sekgetjhana sa koranta./Ha a fihla habo moo a tswalwang o ile a fumana ntatae a na le dikgwedi tse tsheletseng a hlokaletse/O ile a bolellwa hore mmae o ile a nyamela ka mora ho hlobola thapo ya ntatae./Ha a fihla ha Rammulotsi o bolelletswe hore mmae o se a ne a ikele boyabatho kgale./Ha a kgutlela ha malome Theko a fumana a le siyo lapeng./Ha a kgutlela ha nkgono Motsokapere o dumediswa ke dithako. ✓✓ (2)
- (Tshwaya e le nngwe feela) (2)
- 10.9 Ka mora ho bolauwa ha lekgowa, Kotsuwopo motseng wa Moemaneng, Diepollo le Zeblon ba ile ba lokela ho baleha motseng oo ka ha ba ne ba tshaba hore ho tla thwe Zeblon ke yena ya bolaileng lekgowa leo. ✓✓ (2)
- 10.10 O ne a batla hore a mo tswale ka ntlo. Lebakabaka la hae ke hore o ne a bona eka Diepollo o tlo qeta mafa a bona ao ba a sietsweng ke ntata Diepollo. ✓✓ (2)
- 10.11 A/Moindia. ✓ (1)
- 10.12 Ka letsatsi le leng o ile a etelwa ke banna ba babedi ba Basotho le ba babedi ba Makgowa ba ileng ba fihla ba phenyekolla ntlo ya hae, mme ba mmotsa hore ebe Zeblon o kae. Ha ba sa fumane seo ba se batlang ba tswa ba siya ntlo ya hae e phenyokollotswe ✓✓ (2)

- 10.13 O ne a nahana hore batho ba batjha ba ka se tsebe motho eo a mmatlang, mme motho ya hodileng e ka nna ya ba o phetse le mmae, mme a ka tshwana a mo tseba. ✓ (1)
- 10.14 O entse hantle. O ne a tshaba ho araba motho enwa ya mmitsang ka lebitso ka tshabo ya hore ho ka nna ha etsahala hore ebe mapolesa a haufi le sebaka seo, mme a tla mo tshwara.

KAPA

Ha a etsa hantle. ✓ Ha e ne e le yena o ne a sa lokela ho iphapanyetsa mofumahadi wa hae ka tsela e jwalo. ✓✓ (3)

- 10.15 Ke ne ke tla mo ngala, mme ke lebale ka yena ka ha o bontsha ho hloka lerato la nnete le botshepehi.

KAPA

Ke ne ke tla latella ho tseba hore ebe ke yena ka sebele kapa ebe ke nna ya mo tshwantshisitseng ka phoso pele nka etsa qeto efe kapa efe. ✓✓ (2)
[25]

KAPA**POTSO YA 11: MME – NP Maake****ELA HLOKO:**

Ikgopotse ditaello tse fumanwang leqepheng la 10 la ho tshwaya potso e telele.

Kgohlano**Selelekela**

Kgohlano ke qaka eo baphetwa ba pale/padi ba tobanang le yona. Ke tholwana ya morusu eo baphetwa ba lokelang ho gothisanang lehlokwa hore e tle e rarollehe. Baphetwa ha ba a lokela ho kgotsofala pele ba rarolla qaka kapa kgohlano ena. Kgohlano e ka ba pakeng tsa batho ba babedi kapa ho feta kapa e ka ba ya maikutlo a motho a lwantshanang ka bo wona. Ke ka hona re buang ka **kgohlano ya ka ntle le ya ka hare**.

Kgohlano ya ka ntle

Kgohlano ya ka ntle e iponahatsang ke e pakeng tsa Dikeledi, Tsekiso le boThabisile.

Dikeledi ha a sa le sekolong o ne a na le mohlankana eo lebitso la hae e leng Tsekiso. Tsekiso enwa o ne a sa di hadikela ho di ja. O ile a be a se a nkana le kgarebe e nngwe. Ha Dikeledi a kopa ho kopana le yena ha sekolo se tswa hore ba tlo tshohla taba ena, ke ha Tsekiso a mo tshehisa ka bana ba bang ba sekolo. O ile a balla lengolo pela baithuti ba bang le ho mo hoeletsa hore ba tla kopana haufi le habo Mmankileleng ha sekolo se tswa. Sena se ile sa mo utlwisisa bohloko, mme sa baka hore boThabisile ba mo tloke le ho mo tsheha, ka ha e ne e se mokgwa oo ba sebetsanang le ditaba tsa bona tsa marato ka wona. Eitse teng ha Tsekiso a se a mo romeletse lengolo le neng le ngotswe mantswe a reng '*The silver cup is broken*' yaka a ka tjhwatleha ka ha jwale boThabisile ba ne ba se ba bapalla hodima hlooho ya hae. Qetellong mmisi Lekena o ile a ba kgalemela, mme ba ka ba re kgwe!

Kgohlano e pakeng tsa Mmateboho (Dikeledi) le Bafokeng ba Matatiele.

Ha Bafokeng ba Matatiele ba fihla ba tlile lepatong la Mme, ba ile ba qalella ho bua mantswe a seng monate, a kang a hore dingwetsi tsa metseng ya ditoropo ha di tsebe molao ebile ha di na mekgwa e metle. Ba bang ba hlalosa hore Mmateboho o ratile ho patela motho ya sa tsejweng motseng wa hae hobane feela a batla ho fuwa matshediso. Ka mora lepato la Mme le teng ba beha Mmateboho nyewe hore a hlalose lebaka le entseng hore a batle ho patela moditjhaba motseng wa ngwana bona. Ba hla ba mo kgoba ka mantswe hona hoo a ileng a ba a namolelwa ke molamo wa hae Diseko.

Kgohlano ya ka hare**Kgohlano ya maikutlo a Mmateboho (Dikeledi)**

Ha Dikeledi a se a tseba hore batho ba neng ba tlilo kopa mohope wa metsi ha se ba habo Tsekiso jwalo ka ha a ne a nahana, o ile a ngongoreha haholo maikutlong a hae. O ne a sa tsebe hore a etseng ka ha o se a dumetse hore o tseba batho ba neng ba tlo kopa mohope wa metsi. Le ha ho le jwalo ha a ka a hlanohela qeto ya hae leha rakgadi a ne a itse a ka nna a emisa taba ena ya lenyalo.

O ile a ngongoreha jwalo, mme ho ngongoreha hona ho ile ha lebisatse tabeng ya hore a be le ditoro tse mpe tse neng di kgathatsa moya wa hae. Letsatsi le leng le le leng o ne a lora ditoro tsena ho fihlela Mpuse a mo lemohisa hore ho nyalwa ha hae ho tla fedisa ditshomo tsena tseo boThabisile ba mo somang ka tsona ka dinako tsohle. Ditoro tse mpe le tsona tsa kgaotsa.

Mohla letsatsi le etelletseng la lenyalo pele, o ile a ferekana ho feta. O ile a nahana ho ineha naha hore a tle a balehele lenyalo lena leo a sa rataneng le monga lona. O ile a feela a baleha, a ineha naha, mme a qetella a fihlile ha mme e mong eo a neng a sa mo tsebe. Hoseng ha a tsoha o ile a iphumana a robetse mabitleng, hodima lebitla le leng, ya ba hona ho hlakang ho yena hore o ne a lahlilwe ke sethotsela sa bosiu.

Kgohlano ya maikutlo a Mme

Mme o tlohile Matatiele a tlilo batla monna wa hae e leng Thollo. O utlwetse hore Thollo o dula kae, mme o ile a leba teng. Ha a a fihla motseng ona a makala ha a fumana ho na le mofumahadi wa lelapa leo. A bona le kamoo lelapa lena le phelang ka kgotso ka teng. A etsa qeto ya hore ha a sa bua tseo a tlileng ka tsona motseng ona. A boloka sephiri seo ka hare ho yena.

Sephiri sena o a se boloka o bile a o pata hore o na le lefu la mofetshe. Ha Mmateboho a batla ho mo isa ngakeng ha a batle ka ha o tshaba hore ho tla tsejwa hore ke mang. Le ha Mmateboho a re a ilo dula hahae, ha a batle hobane o tshaba hore Thollo o tla mo ehlwa.

Kgohlano ya maikutlo a Diseko

Ha Diseko a se a sibollotswe sephiri sa Mme, o etsa qeto ya ho tjhesa ditshwantsho tseo a di fumaneng diphahlong tsa Mme. Maikutlo a hae a ferekana, mme a ba a qetella a se a fetohetse mohopolo ona wa ho tjhesa ditshwantsho tsena. A etsa qeto ya ho boloka sephiri sena seo a se sibollotseng.

[25]**KAPA**

POTSO YA 12: MME – NP Maake

- 12.1 Ke metswalle/bakgotsi. ✓ (1)
- 12.2 O ile a nyalwa pele a qeta sekolong, yaba monnae Thollo o se a hana ha a kgutlela sekolong. ✓ (1)
- 12.3 Ba ne ba sebetsa mosebetsi wa ho roka diaparo ebe ba a di rekisa. ✓ (1)
- 12.4 Maemo a bofutsana bo phethahetseng ✓ le a lelapa le hlohang botsitso. ✓ (2)
- 12.5 Dikeledi o ne a nahana hore batho ba tlleng ho tla mo nyala ke ba habo Tsekiso, mohlankana wa hae wa sekolong, yaba o a dumela hore o tseba batho ba ronngweng athe ha ho jwalo. ✓✓ (2)
- 12.6 O ile a kopa metswalle ya hae ya komponeng ho ya mo kopela mohope wa metsi, mme le yona ya ikgakanya eka ke batho ba Matatiele./Lengolo le neng le tsebisa ba ha rakgadi hore ho na le batho ba tlo nyala le ne le positswe Matatiele/Ha a ka a buisana le Dikeledi ka ditaba tsa lerato le lenyalo feela o ile a inyalla yena feela a sa mo tsebisa le ho mo tsebisa ba bile ba sa ratane le ho ratana. ✓✓ (2)
- (Tshwaya e le nngwe feela) (2)
- 12.7 E ke dumellana le wona. Ke mona Mmateboho o hlomphollotse Bafokeng ka ho patela mme eo ba sa mo tsebeng lapeng la bona empa a sa ba rerisa.

KAPA

Tjhe ha ke dumellane le wona. ✓ Ha Bafokeng ba ne ba mo hatelletse ka dipotso ha a bontsha tello, o ile a lla feela a sa ba arabise. ✓✓

(Tshwaya maikutlo a le mang feela a mohlahlobuwa) (3)

- 12.8 Ke motswalle wa sebele. Mpuse o ne a sa rate ho bona Dikeledi a utlwile bohloko ka hoo o ne a nahana hore ka ho nyalwa ha Dikeledi, boThabisile le Tsekiso ba tla swaba ka ha ba ne ba tshwere Dikeledi hampe/ Ha a rate ha motswalle wa hae e ba lefetwa.

KAPA

Ha se motswalle wa sebele. ✓ Ha eba o ne a rata motswalle wa hae o ne a tla mo kgothaletsa hore a phethele hantle sekolong, haholo jwang a ne a bile a tseba hore Dikeledi o bohlale, a se ke a tatela ho nyalwa hore bophelo ba hae ka moso e tle e be bo tjhabileng. ✓

(Tshwaya maikutlo a le mang feela a mohlahlobuwa) (2)

- 12.9 O ile a fihla a le ditshila/a le mehwabadi/mengwapo/a hometswe. ✓ (1)

- 12.10 Ho nyalwa ha Dikeledi ho ne ho tla swabisa boThabisile le Tsekiso ba ileng ba bapala ka yena.√√ (2)
- 12.11 Ke moikgohomosi, lapeng ha hae ho ne ho sa kenwe/O lonya, o leleka Mme ha hae nakong eo Mme a leng makgatheng a lefu.√√ (2)
- 12.12 Ke hobane o ne a ratana le Tsekiso feela, mme ka hoo ha a ka a nahana hore ho ka ba le motho e mong ya ka mo nyalang ntle le yena. Thollo o ne a mo nyala ka bomenemene ka ha a sa mo tsebisa. √√ (2)
- 12.13 O ile a ananela kopo ya tshwarelo eo Mofokeng le Bafokeng ba ileng ba e etsa, mme a etsa kgotso pakeng tsa hae le Thollo. √√ (2)
- 12.14 Dikeledi ha a kena ditabeng tsa marato, o ratana le Tsekiso ya sa tshepahaleng. Tsekiso a mo lahla ka sehloho a bile a mo entse setshehisa sa bana ba bang/Banana ba bang ba sekolong ha ba mo rate ka baka la bohlale ba hae, mme ba etsa matsapa ohle ho mo sulafalletsa bophelo/O kena lenyalong le monna e moholo ya sa rataneng le yena./O kile a lahlwa ke sethotsela, mme a phaphama a robetse hodima lebitla leo a sa tsebeng monga lona. √√
- (Tshwaya e le nngwe feela) (2)

[25]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 25**

KAROLO YA C: TSHWANTSHISO/TERAMA**POTSO YA 13: SEYALEMOYA – RH Moeketsi****Mme mpolaye****ELA HLOKO:**

Ikgopotse ditaelo tse fumanwang leqepheng la 10 la ho tshwaya potso e telele.

Tomatso

Tomatso ke mokgwa oo mongodi wa tshwantshiso a tshwayang diphoso kapa ho nyatsa motho kapa ketso e mpe eo motho a e entseng setjhabeng. Mokgwa oo a tshwayang diphoso ka wona, o hlahiswa ka tsela e phoqang. Mongodi o utlwahala eka o a kgalema athe o phoqa baetsi ba diketso tse mpe tse sa amoheleheng setjhabeng.

Dikahare tsa tshwantshiso

Sefako le Moremi ke banna ba babedi ba sebeletsang malapa a bona femeng ya tshepe ya Sebetsang. Ke metswalle ya sebele. Metswalle ena le ha e tlwaelane hakaana mosebetsing mona, ha e so ka e tjhakelana malapeng a yona. Moremi ha a tsebe ha Sefako, mme le Sefako ha a tsebe ha Moremi. Ho sa le jwalo Sefako a fumana kgarebe e ntjha ya mooki. A phetela Moremi ka kgarebe ena ya hae. Moremi o ne a sa kgahlwe ke metsamao ena ya Sefako. A leka ho mo kgalema, feela Sefako a se ke a mamela.

Lapeng ha Moremi ditaba ha di tsamaye hantle. Moradi wa hae, Mmantwa o se a fumane mohlankana e motjha. Moremi o leka ho kgalemela moradi ka baka la metsamao e mebe e sa lokang, feela mosadi wa hae, Dineo o nyopisa dikgalemo tseo tsohle. O re Moremi a kgaohane le ngwana ka ha ngwana o a ithabisa. Dineo o thabiswa ke dimpho tseo mohlankana e motjha wa Mmantwa a mo fang tsona. Mmantwa o thabela dikeletso tsa mmae ho feta tsa ntatae.

Ha nako e ntse e tsamaya Mmantwa o a ima. A bolella mmae le mohlankana ka tabakgolo ena. Mohlankana o tshepisa hore o tla ya le yena lapeng habo ho ya itlhalosa, ka ha ha ho no kgonahala hore ba ise molato habo. Ba fela ba ya lapeng habo Mmantwa.

Ha ho phuthuloha mohlankana enwa wa Mmantwa ke Sefako, motswalle e moholo wa ntata Mmantwa. Sefako ha a tsebe hore Mmantwa ke ngwana motswalle wa hae. A makala ha a bona Moremi a tla koloing ya hae hang feela ha a fihla habo Mmantwa. A tlosa koloi ka lebelo le tshabehang. Moremi le mosadi ba ba sala morao. Koloi ya Sefako le Mmantwa ya phetoha. Mmantwa a kopa ho bua le mmae. Ha mmae a mo atamela ka kgopolo ya hore moradi o tla llela ho yena, ke ha moradi a mmolella hore a mmolae ka ha o se a ntse a mo qetile ka ho hloka kgalemo eo a neng a e hloka ho tswa ho mme, motswadi.

Tomatso eo mongodi a re hlahisetsang yona ke ya hore Moremi o tlwaelane le Sefako, empa a sa tsebe hore yena Sefako ke yena ya mo senyetsang ngwana. Mmantwa o mamela mmae ho feta ntatae empa qetellong ya ditaba Mmantwa o elellwa hore motswadi ya neng a mo rata ke ntatae, ka ha o ne a mo kgalemella diketso tse sa lokang tseo kajeno a leng tsietsing ka baka la tsona. Lerato la mmae, ke hona a bonang hore ke tjhefo e bolayang.

[25]**KAPA**

POTSO YA 14: SEYALEMOYA – RH Moeketsi**Sekgobo sa Tshifanalehata**

- 14.1 Mokeo le Mmanthako √√ (2)
- 14.2 Motseng wa Tshifanalehata √ (1)
- 14.3 Tholang o ne a tshwerwe ke moya wa bothuela, mme o ne a hlwahlwaela le masiu tjena a batla ngaka e ka mo fehlelang. √√ (2)
- 14.4 Ke nako e mahareng e pakeng tsa bohoholo le sejwalejwale, mme ke metseng ya mahaeng. √√ (2)
- 14.5 Ke boipuiso. √
Ho re senolela semelo sa seapadi./Ho re thusa ho totobatsa kgohlano.
Ho bidietsa se tlang ho etsahala./Ho kumela babadi tse etsahetseng pele.
Ho re senolela mefehelo ya seapadi. √.
(Tshwaya e le nngwe feela). (2)
- 14.6 14.6.1 Bakeng sa hore ngaka Ramanaka a fehlelle Tholang hantle hore e tle e be ngaka ya popota, o ile a mmipa, mme a mo fetola sethotsela. √√ (2)
- 14.6.2 O ne a eleletswe hore moya wa Tholang wa bothuela o matla ho feta wa hae./O ne a mo honohela. √√ (2)
- 14.6.3 Ho ne ho sa nepahala. Ha se hantle ho honohela neo/talenta ya motho e mong. (2)
- 14.7 Ba ne ba tliilo laola ba batla ho tseba hore ebe Tholang, moradi wa bona o hokae. √√ (2)
- 14.8 Ke ditsela tsa hore Ramanaka a tle a ba tshepe, mme a laole ka nepo le ka botshepehi e seng ka lonya le leshano. √√ (2)
- 14.9 Ke ho rata thoriso le botumo. √ (1)
- 14.10 E, o ne a tseba. Ha a ka a ba neha mokotlana wa ditaola hore ba o lahle fatshe empa o ile a ba laola feela a ba bolella seo ba tllileng ka sona. √√ (2)
- 14.11 Ke ne ke tla nka ngwana wa ka ke tsamaye le yena ho ya lapeng. Ke mo ise moo a ka sebetswang teng hore a loke/ Ke mo ise sepetelele hore a alafuwe/ Ke tshwarise ngaka ena ha ho kgonahala kapa ke e tlalehe kgotla, moreneng. √√
(Tshwaya e le nngwe feela) (2)
- 14.12 Ramanaka bakeng sa hore ebe ke ngaka e thusang batho, o tlontlolla sebaka sebaka sena sa Tshifanalehata ka ho bipa Tholang bakeng sa hore o mo fehlele hantle. Sena ke sekgobo se seholo se aparetseng sebaka seo (1)

[25]**KAPA**

POTSO YA 15: HAESO MAFOTHOLENG – CJ Teleki**ELA HLOKO:**

Ikgopotse ditaello tse fumanwang leqepheng la 10 la ho tshwaya potso e telele.

Tomatso/phoqo

Tomatso ke mokgwa oo mongodi wa tshwantshiso a tshwayang diphoso kapa ho nyatsa motho kapa ketso e mpe eo motho a e entseng setjhabeng. Mokgwa oo a tshwayang diphoso ka wona, o hlahiswa ka tsela e phoqang. Mongodi o utlwahala eka o a kgalema athe o phoqa baetsi ba diketso tse mpe tse sa amoheleheng setjhabeng.

Dikahare tsa tshwantshiso

Molefi ke mora Pitso le Mojabeng. Ke ngwana ya hodisitsweng hantle. O na le kgarebe e imametseng eo a seng a tshepisane tsa lenyalo le yona. Kgarebe ena, Montsheng o ratwa ke lelapa ka ha mekgwa le boitshwaro ba hae bo botle, ebile o kgothetse. Molefi o na le metswalle ya nnete, ya sebele e mo eletsang ka nepo, Takadimane le Mofammere.

Molefi o sebetsa Maseru. Mosebetsing kwana o na le metswalle e meng, Ngatane le Ramafothole. Metswalle ena ke e sa tshepahaleng. Molefi o kwenehela kgarebe ya hae ya pele, Montsheng, mme batswadi ba hae le metswalle ya hae ya Mafotholeng, ba mo kgalemella sena. Molefi ha a mamele, mme o bolela dintho di hana ho fela ka Montsheng. O nkana le Jwalane. O hlalosa dintle feela ka yena, mme metswalle ya hae ya mosebetsing e mo kgothaletsa haholo mona ho Jwalane. Jwalane o ratana le Ngatana hona diofising tsena, mme Ngatane le Ramafothole ba fetotse Molefi tsuonyana robala tse ding di robetse. BoNgatane ba amohela moriana wa ho loya Molefi ho Mapetla. Ha boMofammere le Takadimane ba leka ho mo eelliswa bobbe ba metswalle ena, Molefi ha a mamele letho.

Lapeng habo Molefi, mmae Mojabeng le kgaitsemi ya hae Disebo, ba mo kgothaletsa ho ya kopa thuso ya ngaka ya methokgo, empa Molefi le ntatae Pitso, ba hanana le sena. Ba bolela hore ha ba dumele methokgong, feela ba dumela tumelong ya Sekeresete. Se makatsang ke hore ha ho le mohla o le mong re kileng ra ba bona ba ya kerekeng ho ya rapela, ntle le mohla ba neng ba ya ho moporofeta ya ileng a fa Molefi metsi a rapelletseng.

Tomatso eo mongodi a e hlahisang yona ke ya hore, dikgarebe tse bohlale, tseo Molefi a neng a di rata, di mo etseditse mathaithai a so kang a bonwa, tsa mo dubisa thankga. Montsheng yane wa ho lahlwa sa mooko wa pere, o ne a nyetswe ke titjhere, a phela hamonate le monna wa hae. Ha mathata a Molefi a se a hlwele mekwalaba, ho se ho se seo ba ka se etsang, ka ha ke moo o se a metse boya mmeleng ona wa hae kaofela, a se a bile a feletswe ke mosebetsi, ntatae Pitso ya neng a hanana le tshebediso ya ditlhare tsa Sesotho, o dumela ho ya batla ngaka ya Sesotho e tla tla sebetsa Molefi, athe o aha serobe phiri e se e jele.

[25]**KAPA****POTSO YA 16: HAESO MAFOTHOLENG – CJ Teleki**

- 16.1 Ke motswalle wa Molefi wa Mafotholeng. ✓ (1)
- 16.2 Ke Mapetla/moahisane wa ha Pitso. ✓ (1)

- 16.3 O ile a hana ho bekwa, mme a nka kobo eo a neng a e apeswa ke matsalae a e betsetsa kwana/O ne a bontsha lenyatso le tello ya meetlo ya Basotho. √√ (2)
- 16.4 Nakong eo Molefi a neng a re yena ha a sa rata ho nyala Montsheng, Takadimane o ile a mo kgalemela ka thata hore a se ke a etsa jwalo empa Molefi a ikwala ditsebe ka ho se nke keletso eo. √√ (2)
- 16.5 A/thabetse koloi e rekilweng ke Molefi. √ (1)
- 16.6 O ne a pata mona/mohono le lefufa leo a nang le lona ha e le mona Molefi a rekile koloi e ntjha. √ (1)
- 16.7 O ne a se a eletswe bokgopo ba monnamoholo enwa, a bile a tseba hore ha a lakaletse Molefi tse ntle. O ne a tseba hore Mapetla ke monnamoholo ya sa lokang, ya sa thabeleng ho atleha ha bana bao e seng ba hae. √√ (2)
- 16.8 O ne a sa nahane hore Mapetla a ka mo honohela, mme a bile a sa dumele matleng a ditlhare tsa Sesotho./Tumelo ya hae./Mapetla o ne a se a mo tshereantse ka ditlhare tsa hae √√ (2)
- 16.9 Ke ya ka ntle. √ E pakeng tsa Takadimane le Mapetla. √√ (2)
- 16.10 Ba ne ba nahana hore a ka rarollwa ke ha ba ka ya batla thuso ngakeng ya methokgo/ditlhare tsa Sesotho/meriana ya Sesotho. √√ (2)
- 16.11 Ke kgahlamelo/thunthetso ya tikoloho ya metse ya ditoropong/Maseru moo a neng a sebetsa teng. √√ (2)
- 16.12 Ha a sa mamela dikeletso tsa batswadi ba hae le dikeletso tsa metswalle ya hae ya nnete./O se a bona banana ba mahaeng ba kwalehile ba sa tsebe papadi ya lerato./Ha a sa dumela matleng a ditlhare tsa Sesotho/meriane ya Sesotho. √√ (2)
- (Tshwaya e le nngwe feela) (2)
- 16.13 Tse bosula/mpe/bohloko/tse sa thabiseng. Ho nyala banana bao a sa ba tsebeng ho ile ha mmakela mathata./Ho hana ho sebetswa ke ngaka ya methokgo ho ile ha lebisa ntlheng ya ho kula ha hae. √√ (2)
- 16.14 Ke ne ke tla qwaya metswalle ya bohata./Ke mamele dikeletso tsa baholo le metswalle ya ka./Ke ipatelele mosadi eo ke tsebang mekgwa ya hae ya boitshwaro le metsamao ya hae le hore ebe o tswalwa lapeng le jwang. √√ (2)
- (Tshwaya e le nngwe feela) (2)
- 16.15 O ile a qetella a se a kula/a tswile mosebetsing/mmele o tletse boya a se a sa kgone le ho bua. (1)

[25]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 25
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 80